

Türk Hukukunda mevzuatta mücbir sebeplere ilişkin düzenlemeler

mücbir sebep, herhangi bir kimse tarafından alınacak önlemlere karşı, önüne geçilmesi olanaksız, borcun yerine getirilmesine engel, borçlunun iradesi dışında beklenmedik olaydır. Kişilerin tedbir alma yükümlülüklerini aşan nitelikte ve ağırlıkta olan, dıştan gelen, olağanüstü ve olağan dışı niteliktedir. Önceden öngörülemez ve öngörülse dahi alınabilecek her türlü tedbire rağmen meydana gelmesi engellenemeyen bir durumdur.

Hukukun temel kavramlarından biri olarak ise mücbir sebep, hukuki bir sorumluluğun yerine getirilmesini, bir hakkın kullanılmasını veya talep edilmesini engelleyen, bu nedenle mevcut sorumluluğu değiştiren, geciktiren veya ortadan kaldıran bir olay, olgu veya durumdur.

Doğal afetler, salgın hastalıklar, büyük ekonomik krizler, yangınlar gibi sayısız türde ve çok değişik şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Esas itibarıyla, mücbir sebeplerin çeşitlerini sınırlayabilmek mümkün değildir ve devamlı değişim ve gelişim halindedir. Mücbir sebebin tanımına ve esaslarına Türk kanunlarında yer verilmediği için, uygulama alanının çerçevesini doktrin ve Yargıtay içtihatları çizmektedir.

Mücbir sebep aynı zamanda bir hakkın kullanılmasına da engel teşkil edebilir veya hukuktaki sürelerin kaçırılmasına da neden olabilir. İster hukuki sorumluluk, isterse hakkın kullanılması bakımından olsun, bütün bu hallerde, mücbir sebep, sorumluluğu kaldırıcı, sorumluluğu ileri bir tarihe atıcı sonuçlar doğuracağı gibi, çeşitli hallerde sürelerin durmasının kabulü, yeni ek süreler tanınması veya başlangıçtaki sürenin hiç işlemediğinin kabulü, eski hale iade

gibi hukuki çözümler de üretilmiştir.

Türk Hukukunda mevzuatta mücbir sebeplere ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin;

Vergi Usul Kanunu 15.maddeye göre; "13 üncü maddede yazılı mücbir sebeplerden her hangi birinin bulunması halinde bu sebep ortadan kalkıncaya kadar süreler işlemez. Bu takdirde tarh zamanaşımı işlemiyen süreler kadar uzar.

Bu hükmün uygulanması için mücbir sebebin malüm olması veya ilgililer tarafından ispat veya tevsik edilmesi lazımdır.

(Ek fıkra: 28/12/2001-4731/4 md.; Değişik üçüncü fıkra: 16/7/2004-5228/1 md.) Maliye Bakanlığı, mücbir sebep sayılan haller nedeniyle;

bölge, il, ilçe, mahal veya afete maruz kalanlar itibarıyla mücbir sebep hali ilân etmeye ve bu sürede vergi ödevlerinden yerine getirilemeyecek olanları tespit etmeye yetkilidir. Bu yetki vergi türleri ve işyerleri itibarıyla; beyannamelerin toplulaştırılması, yeni beyanname verme süreleri belirlenmesi ve beyanname verme zorunluluğunun kaldırılması şeklinde de kullanılabilir."

Nitekim günümüzde Dünya Sağlık Örgütünce pandemi olarak ilan edilen COVID-19 salgını nedeniyle bu madde kapsamında Hazine ve Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı)'nca yayınlanan tebliğ ile vergi mükellefiyetine ilişkin bir takım ertelemeler yapılmıştır.

Bir başka örnek olarak Resmi Gazetede yayınlanan 25/03/2020 tarihli Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Geçici 1. Maddesi ile Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla yargıya ilişkin birçok işleme dair sürelerin belli şartlarla durmasına ve salgının devam etmesi halinde durma süresinin altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatılabileceğine dair düzenlemeler getirilmiştir.

Görüldüğü üzere mücbir sebep nedeniyle hukukta bir takım düzenlemeler ile çözümler getirilmeye çalışılmaktadır.

Sonuç olarak mücbir sebep halinde, kişi ile meydana gelen sonuç arasındaki nedensellik bağının kalktığı kabul edilir.

Bu nedenle de iradesi dışında meydana gelen sonuç sebebiyle kişiye yüklenebilecek hiçbir kusurun bulunmadığından söz edilir.